

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/92/92/98

OCENY TRANSFORMACJI OD 1989 ROKU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LIPIEC '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Minęło dziewięć lat od pierwszych, w części demokratycznych, wyborów w Polsce. Od roku 1989 zaszło w naszym kraju wiele istotnych zmian, zmieniła się sytuacja całych grup społecznych, poważnej zmianie uległy warunki życia. Zwykle bieżące wydarzenia przesłaniają obraz przemian, jakie zachodzą w Polsce. Często poza codziennymi trudnościami nie dostrzega się ani celu, ani sensu transformacji. W maju po raz kolejny zapytaliśmy ankietowanych¹, jak oceniają długofalowe zmiany zachodzące w naszym kraju. Interesowało nas również to, jak z odległej perspektywy Polacy postrzegają poprzedni ustrój.

KIEDY SIĘ LEPIEJ ŻYŁO: W PRL CZY W III RZECZYPOSPOLITEJ?

Wyniki badań wskazują, że w ostatnich latach coraz większa część społeczeństwa doświadcza pozytywnych skutków reform zainicjowanych na początku lat dziewięćdziesiątych. Coraz większy odsetek ankietowanych dostrzega także więcej dodatnich stron życia w obecnej Polsce niż w czasach PRL. Warto przypomnieć, że w roku '94 dominowały oceny (46%), że krajem gorszym do życia dla respondentów i ich rodzin była Polska przed rokiem '89 niż Polska im współczesna². Przeciwnego zdania był wówczas co trzeci (34%) ankietowany, natomiast 14% uznawało, że warunki życia się nie zmieniły. Dwa lata później, czyli w roku '96, badani odpowiadając na nieco inaczej sformułowane pytanie równie często

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (96), 20-28 maja '98, reprezentatywna próba losowa dorosłych Polaków (N=1652).

² Por. komunikat CBOS „Życie w Polsce wczoraj, dziś i jutro”, maj '95.

dobrze wspominali czasy PRL, co byli przekonani, że jednak krajem lepszym do życia jest Polska obecnie. Od roku utrzymuje się nieznaczna przewaga respondentów dostrzegających więcej dodatnich stron życia we współczesnej Polsce, niż mających poczucie, że lepiej im było w PRL.

Tabela 1 w procentach

Czy dla ludzi takich jak Pan(i) krajem lepszym do życia:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	III '96	V '97	V '98
- była Polska przed 1989 rokiem	43	40	42
- jest Polska obecnie	43	45	45
Trudno powiedzieć	14	15	13

Jest oczywiste, że porównania jakości życia w PRL i obecnie są związane z usytuowaniem w obecnej rzeczywistości. Prawie cztery piąte badanych zaliczających się do tych, którzy stracili na zmianach, jednocześnie sądzi, że krajem lepszym do życia była Polska przed rokiem '89. Natomiast wśród respondentów mających poczucie, że po roku '89 znaleźli się raczej po stronie wygranych, niemal powszechne jest przekonanie, iż obecnie żyje im się lepiej niż w czasach PRL. Podobnie sądzi połowa tych, którzy oceniają, że na zmianach po roku '89 ani nie zyskali, ani nie stracili.

Tabela 2 w procentach

Słyszysz się różne opinie o skutkach zmian w naszym kraju. Gdyby Pan(i) miał(a) określić swoją sytuację swoją i swojej rodziny, to czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie:	Czy dla ludzi takich jak Pan(i) krajem lepszym do życia:			
	była Polska przed 1989 rokiem	jest Polska obecnie	Trudno powiedzieć	
- do tych, którzy zyskali na zmianach	7	89	4	100
- do tych, którzy ani zyskali, ani nie stracili na zmianach	35	50	15	100
- do tych, którzy stracili na zmianach	79	14	7	100
Trudno powiedzieć	25	42	33	100

Rośnie odsetek ankietowanych jednoznacznie pozytywnie oceniających zmiany dokonujące się w Polsce po roku '89. Obecnie blisko co trzeci respondent uważa, że zmiany zachodzące w ostatniej dekadzie przyniosły Polakom więcej korzyści niż strat. W porównaniu

z pierwszym pomiarem w roku '94 odsetek tego rodzaju wskazań wzrósł ponad dwukrotnie. Zbliżona liczebnie grupa sądzi, że zmiany te nie były jednoznacznie pozytywne i przyniosły tyle samo strat, co korzyści. Ponad jedna czwarta badanych ocenia ten okres negatywnie sądząc, że przyniósł ludziom więcej strat niż zysków. W ciągu ostatniego roku można zauważyć pewną dychotomizację ocen - w porównaniu z rokiem ubiegłym wzrósł zarówno odsetek opinii pozytywnych (w większym stopniu), jak i negatywnych (w mniejszym).

Tabela 3 w procentach

Czy zmiany zachodzące w Polsce od roku 1989 przyniosły ludziom więcej strat czy korzyści? ³	Wskazania respondentów według terminów badań		
	X '94	VII '97	V '98
Więcej korzyści niż strat	15	25	32
Tyle samo strat, co korzyści	32	40	31
Więcej strat niż korzyści	42	22	27
Trudno powiedzieć	10	13	10

Ocena zmian dokonujących się po roku '89 wiąże się z nostalgią za życiem w PRL lub jej brakiem. Połowa badanych lepiej oceniających życie w czasach PRL niż w obecnej Polsce uważa, że zmiany lat dziewięćdziesiątych przyniosły ludziom więcej strat niż korzyści. Odmiennego zdania jest ponad połowa osób zadowolonych z życia w III Rzeczypospolitej.

Tabela 4 w procentach

Czy zmiany zachodzące w Polsce od roku 1989 przyniosły ludziom więcej strat czy korzyści?	Czy dla ludzi takich jak Pan(i) krajem lepszym do życia:		
	była Polska przed 1989 rokiem	jest Polska obecnie	Trudno powiedzieć
Więcej korzyści niż strat	11	55	21
Tyle samo strat, co korzyści	31	29	37
Więcej strat niż korzyści	50	10	14
Trudno powiedzieć	8	6	28
	100	100	100

³ W październiku '94 pytanie brzmiało: „Czy zmiany zachodzące w Polsce w ciągu ostatnich pięciu lat przynoszą ludziom więcej strat czy korzyści”?

OCENY USTROJU SOCJALISTYCZNEGO

Ustrój socjalistyczny nie jest przez ankietowanych oceniany jednoznacznie, co więcej - postrzegany jest mniej jednoznacznie niż przed rokiem. Obecnie zbliżone liczebnie grupy uważają, że socjalizm przyniósł więcej strat niż korzyści, co mają przeciwne zdanie na ten temat. Zauważmy, że nie zmieniły się odsetki opinii negatywnych i neutralnych, a liczba ocen pozytywnych wzrosła kosztem spadku odsetka wskazań „trudno powiedzieć”. Oznacza to, że więcej osób potrafi jednoznacznie ocenić poprzedni ustrój, choć opinie o nim stały się wśród Polaków bardziej rozbieżne.

Można sądzić, że w tego rodzaju retrospektywnych ocenach mniej lub bardziej uświadamianym punktem odniesienia jest obecna sytuacja respondenta. Zatem to, że socjalizm ocenia się dobrze, wynika nie tyle z jego wartości „samej w sobie”, ile z jego wartości względnej - wspomina się jego pozytywy na tle postrzeganych negatywnie aspektów życia w warunkach gospodarki rynkowej.

Tabela 5

w procentach

Jak Pan(i) ocenia, czy ustrój socjalistyczny przyniósł większości ludzi w Polsce więcej korzyści czy strat?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	X '94	VII '97	V '98
Więcej korzyści niż strat	28	24	30
Tyle samo strat, co korzyści	33	28	28
Więcej strat niż korzyści	27	32	32
Trudno powiedzieć	12	16	10

Socjalizm oceniany jest przede wszystkim przez pryzmat własnej obecnej sytuacji. Osoby mające poczucie, że straciły na zmianach po roku '89, w przeważającej mierze pozytywnie oceniają ustrój socjalistyczny - przede wszystkim uważają, że przyniósł on ludziom więcej korzyści niż strat lub co najwyżej tyle samo strat, co korzyści. Natomiast respondenci mający poczucie, że po roku '89 otworzyły się dla nich nowe możliwości, zaliczający siebie do tych, którzy w sumie zyskali na zmianach, w większości oceniają socjalizm negatywnie.

Tabela 6

w procentach

Słyszysz się różne opinie o skutkach zmian w naszym kraju. Gdyby Pan(i) miał(a) określić sytuację swoją i swojej rodziny, to czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie:	Jak Pan(i) ocenia, czy ustroj socjalistyczny przyniósł większości ludzi w Polsce więcej korzyści czy strat?				
	Więcej korzyści niż strat	Tyle samo strat, co korzyści	Więcej strat niż korzyści	Trudno powiedzieć	
- do tych, którzy zyskali na zmianach	14	17	65	4	100
- do tych, którzy ani nie zyskali, ani nie stracili	28	33	31	8	100
- do tych, którzy stracili na zmianach	46	25	21	8	100
Trudno powiedzieć	26	18	24	32	100

Osoby zadowolone z życia w PRL przeciwstawiając się negatywnym ocenom tego okresu często wskazują na jego osiągnięcia porównując sytuację w PRL (np. pod względem analfabetyzmu) z sytuacją w Polsce przedwojennej. Oceny tego typu mogą być mylące, ponieważ nie uwzględniają między innymi tego, jak w tym czasie rozwijały się kraje demokracji wolnorynkowej o podobnym jak Polska przed wojną poziomie rozwoju. Zapytaliśmy zatem ankietowanych, jak - ich zdaniem - wyglądałaby sytuacja ludzi w Polsce, gdyby w naszej historii nie było okresu socjalizmu. Większość respondentów ocenia, że zarówno ludziom w Polsce, jak też im samym i ich rodzinom żyłoby się znacznie lepiej. Tylko niewielkie odsetki ankietowanych sądzą, że żyłoby się tak samo lub gorzej. W stosunku do ubiegłego roku tego rodzaju „względne” oceny socjalizmu w zasadzie nie uległy zmianie.

Tabela 7

w procentach

Jak Pan(i) sądzi, gdyby w historii Polski nie było okresu socjalizmu, a przez 45 lat po wojnie panował ustroj kapitalistyczny, tak jak w krajach Europy Zachodniej, to czy obecnie żyłoby się:	ludziom w Polsce		Panu(i) i Pana(i) rodzinie	
	V '97	V '98	V '97	V '98
	- dużo lepiej	30	34	30
- trochę lepiej	32	28	30	27
- tak samo	5	7	6	8
- trochę gorzej	4	5	4	6
- dużo gorzej	5	3	9	4
Trudno powiedzieć	24	23	21	22

CO SIĘ ZMIENIŁO NA LEPSZE?

Zapytaliśmy ankietowanych, w jakich dziedzinach życia najczęściej dostrzegają pozytywne zmiany.

W stosunku do czasów PRL badani zauważają zmiany na lepsze przede wszystkim w dziedzinie polityki zagranicznej - ponad trzy czwarte respondentów jest przekonanych, że w stosunkach z innymi krajami od roku '89 nastąpiły korzystne zmiany. W porównaniu z wynikami sprzed ponad dwóch lat oceny w tym względzie niemal się nie zmieniły.

Prawie dwie trzecie ankietowanych wyraża pozytywną opinię o zmianach, które się dokonały w tym okresie w gospodarce. Warto przy tym zauważyć, że nasze dane potwierdzają znany skądinąd fakt, iż zmiany gospodarcze są dostrzegalne w odbiorze społecznym i przynoszą efekty dopiero w dłuższym okresie. Największy wzrost pozytywnych ocen w tej dziedzinie odnotowaliśmy na początku transformacji. W następnych dwóch latach oceny te poprawiły się tylko nieznacznie.

Ponad połowa ankietowanych jako pozytywne postrzega zmiany w polityce. W tym zakresie opinie respondentów zmieniają się raczej w niewielkim stopniu. Najlepsze oceny odnotowaliśmy na początku okresu transformacji. Później odsetek pozytywnych opinii nieco zmalał, w ostatnich dwóch latach zaś ponownie wzrósł.

Tabela 8

w procentach

Czy od 1989 roku:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	zmieniło się na lepsze			praktycznie nic się nie zmieniło			zmieniło się na gorsze			Trudno powiedzieć		
	II '91	III '96	V '98	II '91	III '96	V '98	II '91	III '96	V '98	II '91	III '96	V '98
- w stosunkach z innymi krajami	68	74	76	9	13	7	11	8	3	12	5	14
- w polskiej gospodarce	39	59	61	18	9	9	39	30	23	4	2	7
- w polityce	54	47	51	13	17	16	21	30	17	12	6	16

Respondenci pozytywnie odbierają również zmiany w swoim najbliższym otoczeniu, czyli w miejscowości, w której mieszkają. Blisko połowa badanych ocenia, że w ich miejscu zamieszkania zmieniło się na lepsze. Tylko co czwarty ankietowany nie zauważa żadnych tego rodzaju zmian, mniej niż co szósty ocenia, że w jego najbliższym otoczeniu zmieniło się raczej na gorsze.

Spośród badanych przez nas aspektów przemian stosunkowo najgorzej ocenione zostały zmiany w stosunkach między władzą a ludźmi. Wprawdzie największa grupa ankietowanych ocenia, że również w tej dziedzinie zaszyły znaczące zmiany na lepsze, jednak w sumie znaczna część jest zdania, że praktycznie w stosunkach między władzą a ludźmi nic się nie zmieniło bądź zmieniło się na gorsze.

Tabela 9

w procentach

Czy od 1989 roku:	zmieniło się na lepsze	praktycznie nic się nie zmieniło	zmieniło się na gorsze	Trudno powiedzieć
- w Pana(i) miejscowości	48	26	17	10
- w stosunkach między władzą a ludźmi	41	22	26	10

Ogólnie pozytywny stosunek do zmian dokonujących się po roku '89 jest uwarunkowany przede wszystkim korzystnym odbiorem przemian związanych z transformacją gospodarczą kraju. Można powiedzieć, że ocena stanu gospodarki najsilniej wpływa na stosunek do transformacji w ogóle. Silnie wiąże się on także z postrzeganiem zmian w stosunkach między władzą a ludźmi oraz opinią dotyczącą zmian w najbliższym otoczeniu respondenta, czyli w miejscu jego zamieszkania. Podobnie silnie wiąże się także z pozytywnym stosunkiem do zmian w sferze polityki.

Poczucie możliwości wpływu obywateli na życie publiczne wydaje się szczególnie ważne w okresie budowy systemu demokratycznego. Niestety, odpowiedzi respondentów nie wskazują, by w ciągu ostatnich dziewięciu lat wzrosło poczucie wpływu na sprawy zarówno kraju, jak i w miejscu zamieszkania, choć odsetki osób odczuwających taki wzrost większe są od liczby osób uważających, iż zmalały możliwości wpływu ludzi na sprawy kraju i miejsca zamieszkania.

Tabela 10

w procentach

W ciągu ostatnich dziewięciu lat (od 1989 roku) w Polsce zaszło wiele zmian. Jak Pan(i) sądzi, czy w tym czasie możliwości wpływu ludzi takich jak Pan(i) na:				
	zmały	pozostały bez zmian	wzrosły	Trudno powiedzieć
- sprawy kraju	20	47	23	10
- sprawy w miejscu zamieszkania	15	52	23	9

Prawie co czwarty ankietowany ocenia, że w ostatnich dziewięciu latach wzrosły możliwości wpływu ludzi takich jak on zarówno na sprawy kraju, jak i sprawy w miejscu zamieszkania. Największe grupy respondentów są zdania, że w porównaniu z okresem końca lat osiemdziesiątych wpływ obywateli na życie publiczne pozostał bez zmian. Co piąty badany ocenia nawet, że wpływ ten jest mniejszy, niż był w tamtym okresie, a jeśli chodzi o sprawy w najbliższej miejscowości podobnego zdania jest zaledwie co siódmy respondent.

★

★

★

Stosunek do zmian, które zaszły po roku '89, nadal dzieli polskie społeczeństwo. Wprawdzie nieco większy odsetek ankietowanych dostrzega coraz więcej dodatnich stron życia w obecnej Polsce niż w PRL, jednak ponad dwie piąte ankietowanych lepiej wspomina życie w PRL. Od dwóch lat niemal nie zmieniają się poglądy na ten temat. Mimo względnej stabilności ocen warunków życia w nowym ustroju, w porównaniu z okresem socjalizmu, coraz więcej osób dostrzega korzyści płynące ze zmian. Dotyczy to zarówno ocen ogólnych, jak i szczegółowych. W porównaniu z rokiem '89 w największym stopniu wzrosły odsetki badanych dostrzegających zmiany *in plus* w stosunkach Polski z innymi krajami oraz w polskiej gospodarce.

Opracował

Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy dla ludzi takich jak Pan(i) krajem lepszym do życia:
1 - była Polska przed 1989 rokiem; 2 - jest Polska obecnie

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	42	45	13	1651
Płeć				
Mężczyźni	39	48	13	781
Kobiety	45	42	13	870
Wiek				
18-24 lat	18	57	25	230
25-34	33	52	16	293
35-44	45	44	10	343
45-54	57	34	9	317
55-64	55	36	9	192
65 lat i więcej	42	46	12	275
Miejsce zamieszkania				
Wieś	52	32	16	603
Miasto do 20 tys.	39	46	15	220
od 21 do 100 tys.	39	50	12	320
101-500 tys.	36	53	11	311
501 tys. i więcej mieszk.	30	59	11	198
Region				
Północny	37	51	12	176
Zachodni	46	46	8	196
Środkowozachodni	51	36	13	252
Środkowy	37	46	16	296
Wschodni	53	31	15	192
Południowo-wschodni	39	45	16	249
Południowo-zachodni	34	54	12	290
Wykształcenie				
Podstawowe	54	32	14	504
Zasadnicze zawodowe	50	36	14	458
Średnie	31	57	12	559
Wyższe	16	69	15	129
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	14	75	11	104
Prac.umysł.niż.szczebła	33	53	15	164
Pracownicy fiz.- umysł.	32	51	17	131
Robotnicy wykwalifikowani	45	46	9	170
Robotnicy niewykwalifik.	63	22	15	92
Rolnicy	66	16	18	78
Pracujący na rach. własny	21	65	14	89
Bierni zawodowo				
Renciści	58	32	11	213
Emeryci	46	43	11	283
Uczniowie i studenci	12	73	16	88
Bezrobotni	53	27	20	124
Gospodynie domowe i inni	42	46	12	114
Pracuje w:				
sferze budżetowej	36	54	10	188
sekt. państw., publicznym	44	39	16	185
sp. właśc. pryw. i państwa	37	53	10	114
sekt. pryw. poza rolnict.	28	57	15	311
prywatnym gosp. rolnym	60	25	15	85
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	62	24	14	279
201 - 325	53	35	12	218
326 - 449	46	42	12	270
450 - 599	34	55	11	241
Powyżej 599 zł	24	64	12	385
Ocena własnych war. mater.				
Złe	61	28	11	447
Średnie	45	40	15	730
Dobre	19	68	13	474
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	31	55	14	129
Raz w tygodniu	42	45	13	806
Kilka razy w miesiącu	41	40	19	221
Kilka razy w roku	44	44	12	337
W ogóle nie uczestniczy	45	45	9	153
Poglądy polityczne				
Lewica	59	30	11	336
Centrum	44	40	16	472
Prawica	20	73	6	473
Trudno powiedzieć	52	27	21	363

Tabela 2. Czy zmiany zachodzące w Polsce od roku 1989 przyniosły ludziom więcej strat czy korzyści? 1 - Więcej korzyści; 2 - Tyle samo strat, co korzyści; 3 - Więcej strat

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	31	27	10	1651
Płeć					
Mężczyźni	38	31	24	7	781
Kobiety	27	31	30	12	870
Wiek					
18-24 lat	40	29	20	12	230
25-34	34	36	19	10	293
35-44	34	32	27	7	343
45-54	31	27	35	7	317
55-64	25	31	35	9	192
65 lat i więcej	27	29	29	15	276
Miejsce zamieszkania					
Wieś	20	33	35	13	603
Miasto do 20 tys.	42	24	24	10	220
od 21 do 100 tys.	35	30	29	6	320
101-500 tys.	37	35	22	7	311
501 tys. i więcej mieszk.	46	30	13	11	198
Region					
Północny	32	39	24	6	176
Zachodni	31	30	30	9	196
Środkowo-zachodni	29	31	33	8	252
Środkowy	37	29	22	12	296
Wschodni	18	35	34	13	192
Południowo-wschodni	30	28	29	13	249
Południowo-zachodni	41	30	21	8	290
Wykształcenie					
Podstawowe	22	31	33	14	505
Zasadnicze zawodowe	25	34	30	10	458
Średnie	41	28	23	7	559
Wyższe	57	31	10	1	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	58	29	12	1	104
Prac. umysł. niż. szczebla	35	27	26	12	164
Pracownicy fiz.- umysł.	41	35	17	6	131
Robotnicy wykwalifikowani	37	33	26	5	170
Robotnicy niewykwalifik.	19	37	32	12	92
Rolnicy	18	41	32	9	78
Pracujący na rach. własny	49	29	18	4	89
Bierni zawodowo					
Renciści	24	31	31	14	213
Emeryci	27	30	33	11	283
Uczniowie i studenci	50	27	14	9	88
Bezrobotni	14	33	40	12	124
Gospodynie domowe i inni	30	25	30	15	114
Pracuje w:					
sferze budżetowej	38	32	21	9	188
sekt. państw./publicznym	31	34	28	7	185
sp. własc. pryw. i państwa	38	31	27	4	114
sekt. pryw. poza rolnict.	44	30	19	7	311
prywatnym gosp. rolnym	16	41	36	7	85
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	20	32	36	12	279
201 - 325	23	35	32	10	218
326 - 449	28	33	32	7	270
450 - 599	33	33	25	9	241
Powyżej 599 zł	50	26	17	7	385
Ocena własnych war. mater.					
Złe	19	30	41	10	447
Średnie	28	33	28	11	730
Dobre	50	28	14	7	474
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	30	30	26	14	129
Raz w tygodniu	32	31	28	8	806
Kilka razy w miesiącu	31	31	24	15	221
Kilka razy w roku	35	32	24	9	337
W ogóle nie uczestniczy	29	30	35	5	153
Poglądy polityczne					
Lewica	23	31	41	4	336
Centrum	30	36	26	9	472
Prawica	52	30	14	5	473
Trudno powiedzieć	18	26	34	22	364

Tabela 3. Jak Pan(i) ocenia, czy ustrój socjalistyczny przyniósł większości ludzi w Polsce więcej korzyści czy strat? 1 - Więcej korzyści; 2 - Tyle samo strat, co korzyści; 3 - Więcej strat

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	28	32	10	1651
Płeć					
Mężczyźni	31	27	34	7	781
Kobiety	30	28	30	12	870
Wiek					
18-24 lat	21	25	36	19	230
25-34	21	31	40	8	293
35-44	30	32	31	6	343
45-54	37	27	30	6	317
55-64	44	24	25	7	192
65 lat i więcej	31	24	30	15	275
Miejsce zamieszkania					
Wieś	36	27	26	11	603
Miasto do 20 tys.	27	27	34	12	220
od 21 do 100 tys.	32	26	33	9	320
101-500 tys.	26	30	38	6	310
501 tys. i więcej mieszk.	21	30	38	10	198
Region					
Północny	23	26	40	11	176
Zachodni	32	30	31	7	196
Środkowo-zachodni	36	30	25	9	252
Środkowy	25	29	36	10	296
Wschodni	35	27	25	13	192
Południowo-wschodni	31	27	35	9	249
Południowo-zachodni	30	25	34	10	290
Wykształcenie					
Podstawowe	37	26	23	13	504
Zasadnicze zawodowe	32	30	28	10	458
Średnie	25	26	41	8	559
Wyższe	23	29	45	3	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	25	25	50	1	104
Prac. umysł. niż. szczebla	27	33	34	5	164
Pracownicy fiz.- umysł.	19	31	39	11	131
Robotnicy wykwalifikowani	32	28	31	9	170
Robotnicy niewykwalifik.	38	33	18	11	92
Rolnicy	45	33	14	8	78
Pracujący na rach. własny	22	22	47	9	89
Bierni zawodowo					
Renciści	36	31	23	10	213
Emeryci	36	24	28	12	283
Uczniowie i studenci	25	21	40	15	88
Bezrobotni	26	26	36	12	124
Gospodynie domowe i inni	26	24	39	12	114
Pracuje w:					
sferze budżetowej	27	32	37	4	188
sekt. państw./publicznym	29	32	32	7	185
sp. własc. pryw. i państwa	28	24	37	11	114
sekt. pryw. poza rolnict.	26	27	40	8	311
prywatnym gosp. rolnym	41	31	19	9	85
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	43	29	17	12	279
201 - 325	34	23	34	9	218
326 - 449	32	31	28	9	270
450 - 599	24	29	37	10	241
Powyżej 599 zł	26	27	41	5	384
Ocena własnych war. mater.					
Złe	38	27	25	10	447
Średnie	30	29	30	12	730
Dobre	25	27	42	6	473
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	24	27	36	12	129
Raz w tygodniu	31	26	34	9	806
Kilka razy w miesiącu	30	27	31	12	220
Kilka razy w roku	29	32	31	8	337
W ogóle nie uczestniczy	35	29	27	9	153
Poglądy polityczne					
Lewica	52	30	15	3	336
Centrum	28	34	30	8	471
Prawica	17	19	57	7	473
Trudno powiedzieć	31	29	20	20	364

Tabela 4. Czy od 1989 roku w polskiej gospodarce: 1 - zmieniło się na lepsze;
2 - praktycznie nic się nie zmieniło; 3 - zmieniło się na gorsze

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	61	9	23	7	1651
Płeć					
Mężczyźni	64	9	22	5	781
Kobiety	58	9	24	9	870
Wiek					
18-24 lat	66	9	17	8	230
25-34	66	7	19	7	293
35-44	70	6	21	3	343
45-54	54	10	28	8	317
55-64	52	11	30	7	192
65 lat i więcej	52	12	24	12	276
Miejsce zamieszkania					
Wieś	44	11	36	9	603
Miasto do 20 tys.	72	8	15	5	220
od 21 do 100 tys.	64	9	21	6	320
101-500 tys.	70	8	16	6	311
501 tys. i więcej mieszk.	78	6	8	8	198
Region					
Północny	64	7	20	9	176
Zachodni	62	12	21	4	196
Środkowozachodni	54	8	32	5	252
Środkowy	61	10	17	12	296
Wschodni	50	9	34	8	192
Południowo-wschodni	62	9	21	8	249
Południowo-zachodni	69	8	19	4	290
Wykształcenie					
Podstawowe	46	11	31	12	505
Zasadnicze zawodowe	56	11	28	6	458
Średnie	72	8	15	5	559
Wyższe	90	1	7	2	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	89	2	6	2	104
Prac. umysł. niż. szczebla	72	11	13	3	164
Pracownicy fiz.- umysł.	68	13	16	3	131
Robotnicy wykwalifikowani	65	9	20	6	170
Robotnicy niewykwalifik.	33	13	47	7	92
Rolnicy	42	7	42	10	78
Pracujący na rach. własny	86	1	10	3	89
Bierni zawodowo					
Renciści	50	12	26	11	213
Emeryci	54	11	26	9	283
Uczniowie i studenci	73	4	12	11	88
Bezrobotni	47	9	37	8	124
Gospodynie domowe i inni	60	5	25	10	114
Pracuje w:					
sferze budżetowej	71	10	16	3	188
sekt. państw./publicznym	59	10	23	8	185
sp. własc. pryw. i państwa	73	10	16	2	114
sekt. pryw. poza rolnict.	72	7	18	3	311
prywatnym gosp. rolnym	36	9	46	9	85
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	44	9	38	9	279
201 - 325	53	10	29	7	218
326 - 449	59	7	26	7	270
450 - 599	70	6	19	5	241
Powyżej 599 zł	77	8	10	5	385
Ocena własnych war. mater.					
Złe	44	10	36	9	447
Średnie	58	10	23	8	730
Dobre	79	6	10	4	474
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	64	9	18	9	129
Raz w tygodniu	59	10	25	6	806
Kilka razy w miesiącu	58	8	24	10	221
Kilka razy w roku	64	8	20	8	337
W ogóle nie uczestniczy	63	8	23	6	153
Poglądy polityczne					
Lewica	57	11	29	3	336
Centrum	60	12	23	5	472
Prawica	77	5	12	6	473
Trudno powiedzieć	43	9	32	16	364